నిరంతరత్రయం

బుచ్చిబాబు

[గతసంచిక తరువాయి]

రెండునెల్లతర్వాతగాని, మళ్లా కామేశాన్ని చూడ్డం పళ్ళేదు. అతనికి పూర్తిగా నయమై, హాస్పిటల్‌నుంచి విడుదలవుతాడనుకున్నా. కాని అల్లా జరగలేదు. నే వెళ్లినప్పుడు, వ్యాధి పరిస్థితి ప్రమాదకరంగా పరిణమించిందన్నారు డాక్టర్లు, స్ట్రెప్టొమైసీన్ ఇన్‌జక్షన్లకతను తట్టుకోలేకపొయ్యాడుట. అందుచేత కొంతకాలం వాటిని నిలుపు జేశారుట. తీసుకున్న ఇన్‌జెక్షన్లు, అతని శరీరాన్ని మరింత కుంగదీశాయి. శల్యంలా అయి, చూడ్డానికి భయంగా వున్నాడు కామేశం. రెండుమూడు వారాలు ఎదిగిన గడ్డం, మొహాన్ని చిన్నదిగా చేసేసింది. మంచంమీద నుంచి లేవలేకపోతున్నాడు. మాట, నూతిలోంచొచ్చినట్లు, నీరసంగా వుంది. శరీరం లోపలిభాగం, కనిపించేటట్టు తోచింది. ఆయాసం, గుండెలు కొట్టుకోడం వికృతమైన దగ్గు,—అవన్నీ చూస్తే, అతనొక ప్రాణిలా వున్నాడు గాని, మనిషిలా లేడు.

సుగుణకూడా చిక్కినట్లు కనిపించింది. ఇదివరకటి ఛలాకీ, ఉత్సాహం, అంతగా లేవు. కరుణాకరం ఎప్పటిలాగే వున్నాడు. డాక్టర్లు, వొక 'లంగ్' వుపయోగపడకుండా, చేసెయ్యడం అవసరమంటున్నారు. కాని కామేశం మాత్రం, ధైర్యంగానే వున్నాడు. మరో నెలరోజుల్లో నయమవుతుందనే డాక్టర్లకి చెబుతున్నాడు. నయమవగానే, తనేం చేశేది, మళ్లా నాతో చెప్పడం సాగించాడు. క్రాస్‌వర్డ్ పజిల్ కడుతున్నాడు.

కన్యాకుమారి చూసి, కొలంబో వెళ్లడానికి, ప్రోగ్రాం వేస్తున్నాడు. నాకు జాలేసింది. జీవితంపై తృష్ణ, మృత్యువుతో పెనుగులాట,—అవి చూస్తే, నా కళ్లమ్మట అప్రయత్నంగా నీళ్ళొచ్చేశాయి.

"నిన్నూ తీసుకెడతాలే—ఏడవకు" అని నీరసంగా నవ్వాడు కామేశం.

"సుగుణకి కాశ్మీరం వెళ్లాలనుంది. కాశ్మీర్ క్యూరియోస్ కాటలాగ్ తెప్పించాను. కాశ్మీర్ స్టైల్ లేడీస్ వోవర్‌కోట్ సుగుణ తొడుక్కుంటే చూడాలనుంది. ఏడిచేవాళ్లెవ్వరూ నాముందు వుండొద్దు—పొండి—పో—సుగుణా—వెళ్లండి—బైట హాయిగా విహరించండి—మీ బ్రదుకు మీరు, నా బ్రదుకు నేను—ఎవళ్ల బ్రదుకు వాళ్ళు బ్రదకాలి ...జీవితం ఎవరికోసం నిల్చిపోదు...పొండి..."

మొహాన్ని తలగడాలో కప్పేసి, ఏడ్వసాగించాడు కామేశం.

"నాలుగైదు రోజుల్నుంచి, పరాకు మాటలు." అని సుగుణ దిగులుగా చూసింది. అతని మంచం దగ్గరగా వెళ్లి, నుదురు రాస్తోంది.

"అమ్మో—సెంటు—ఇంత మంచి సెంటెక్కడిదీ—నాకూ రాయి..."

"ఏమ్మాటలవి? కళ్లుమూసుకు పడుకోండి." అని కసిరింది.

"కళ్లు మూసుకుంటే నా కన్నీ కనిపిస్తాయి. తెరిస్తేనే నీకు మంచిది."

"మీరూరుకోకపోతే, మత్తింజన్‌క్షన్ ఇమ్మంటా డాక్టర్ని."

"అప్పుడు హాయిగా వుండొచ్చును."

"ఇల్లాగైతే, నే వెళ్ళిపోతాను."

అని సుగుణ లేవబోయింది. అత నామెని గట్టిగా పట్టుగున్నాడు.

"అమ్మో—వెళ్లొద్దు. నన్నొదిలెయ్యకేం. వొంటిలి పెడితే, నే చచ్చిపోతాను..."

పట్టు విదిలించుకుని సుగుణ, వెళ్ళిపోయింది. కరుణాకరం, అతనిదగ్గరగా వెళ్ళి, వుపచారం సాగించాడు. నేను కళ్ళు తుడుచుకుంటూ వరండాలో కొచ్చేశాను.

కామేశం నిద్దరపొయ్యాడు. నేనూ, కరుణాకరం, యింటివైపు నడవడం సాగించాం. ఆ విషాద పరిస్థితిలో ఏది మాట్లాడినా, అసభ్యంగా వుంటుంది. కరుణాకరం పలకరించాడు.

"ఈ జబ్బు నాకు రాగూడదూ" అన్నాడు.

"అవేం మ్మాటలు!"

"జ్ఞాపకం వుందా—వెనక నన్నొక ప్రశ్న వేశావు."

"ఆ"

"దానికి సమాధానం యిప్పుడు చెప్పగల్ను. నన్ను నేను దగాచేసుకోలేకపొయ్యాను. ఆమెను ప్రేమించినట్లు వొప్పుకోకతప్పదు. నేనూ, సుగుణా దగ్గరగా వొచ్చినకొద్దీ, అతని జబ్బు తీవ్రమవుతోంది. విషాదం కాదూ!"

నేనేం మాట్లాడకపోయినా, వినడానికి సిద్ధపడినట్లు సూచించాను.

"ఆర్థికస్వాతంత్ర్యం వుంటే, మిగతా అన్నింటిలోనూ, స్వతంత్రులు కావొచ్చు ననుకుంటారు గాని, నిజానికి, ఊహలో తప్ప, మనుషులు స్వతంత్రజీవులు కారు. కొన్ని నిర్ణయాలు, వాటంతటవే, నామీదొచ్చి పడ్డాయి. తీసుకోడానికీ, నిరాకరించడానికీ, నాకేమీ స్వేచ్ఛ లేదు. నిర్ణయం అసంభవం అవడంలోనే ట్రాజడీ వుందనుకుంటా. ఒక రాత్రి, ముఖాముఖిని, యీ విషయం సుగుణతో ప్రస్తావించాను. చాలా ధైర్యం తెచ్చుకుని అడిగేశాను.

"సుగుణా—నన్ను నువ్వు ప్రేమిస్తున్నావు. అవునా?"

"కామేశం గారికి జబ్బుతగ్గింతర్వాత, ప్రేమిస్తే తప్పు లేదంటున్నావు. అవునా?" అన్నది.

"హాస్యధోరణి కాసేపు నిలపగూడదూ?"

"నిజం చెప్పేస్తే, హాస్యంగా తోచొచ్చు. నువ్వూ నన్ను ప్రేమిస్తున్నావు. అదెందుకు చెప్పవు? ఎటొచ్చీ, ప్రేమ రహస్యంగా సాగాలంటావు. అంతేగా."

అంటూ సుగుణ చీరకొంగు రాతిబండమీద వొత్తుగా పరిచి, దానిమీద తలెట్టుగుని, గడ్డిలో పడుకుంది.

"నీకు వివాహమైంది. భర్త వుండగా, నువ్వు మరొకర్ని ప్రేమించటం దుర్నీతంటాను."

"ప్రేమించడం, ప్రేమించకపోడం మనిష్టమా? జీవితం ఎవరికోసం నిల్చిపోదన్నారు మా వారు. విన్నావుగా. నువ్వు చెప్పిందే పాటించడం జరిగితే, భర్తలు భార్యల్నీ, భార్యలు భర్తల్నీ, హత్యచేస్తూ కూర్చోవాలి."

"ఇప్పుడు మనం చేస్తున్నది అతని హత్యకిందే వొస్తుంది." అన్నాను.

"సరే—నేరస్థురాల్ని నేను, నన్నురిదీస్తారు, అంతేగా."

"భర్త అల్లా బాధపడుతుంటే, నీ మనస్సులో కాస్తేనా, దిగులు, విచారం, లేవన్నమాటే?"

"కరుణాకరం,—యిట్లా చూడు—" ఆమె రెండుచేతులూ నా మెడచుట్టూ వేసి, తొడమీద తల ఆనించి, తల ముందుకు లాక్కుని, కళ్లల్లోకి చూసింది.

'కామేశం చాలా మంచివాడు. అంత మంచి భర్త ఎవ్వరికీ లభించడు. అతనికి నయమవాలని వెయ్యిదేవుళ్లకు మొక్కుతున్నాను. నిజంగా నువ్వు మాకు చాలా సాయపడ్డావు. నీ ఋణం మేం ఎప్పుడూ తీర్చుగోలేం. కాని, దానికీ మన ప్రేమకీ సంబంధం లేదు. నువ్వు నన్ను ప్రేమించావని ఏనాడో తెలుసు. లేకుంటే నేనింత స్నేహంగా వుండే వుండను. మనల్ని మనం దగా చేసుగోడం దేనికి? రహస్యం లేకపోవడమే, ప్రేమ లక్షణం. కాసేపు, మనం మనంగా వుండిపోకూడదూ—"

ముఖం పైకి తిప్పింది. అనుకోకుండా, నా చేతులు ఆమె జెడను స్పృశిస్తున్నాయి. నా వొళ్లు తేలికైంది. పాదాలకింద భూమి చీలి, ఎక్కడికో దిగిపోతున్నట్లైంది. సృష్టి మా యిద్దరిమధ్యా స్తంభించినట్లు, వొక్కసారి గుండెలు నిల్చిపొయ్యాయి. ఆకృతిలేని రెండు శక్తులుగా, అనంత విశ్వాన్ని,

వెదుక్కుంటూ, మళ్లా పాత శరీరాలలోకే చేరుకున్నట్లయింది.

మొహాన్ని ముందుకు లాగింది. నేను తొలగించేశాను. దూరంగా జరిగాను.

“సుగుణా! నీముందు ఏదీ దాచలేను. కామేశం అల్లా వుండగా, ప్రేమ ప్రకటించుకోడానికి మనస్కరించడంలేదు.”

“ఆయనకి తగ్గింతర్వాత, ప్రకటించుకుంటామంటావా?”

“తగ్గితే, అసలే కూడదు. లోలో ప్రేమించుగుని, దూరంగా వుండటంలో అందంలేదూ?”

“నాకా అందం తెలీదు. అదంతా దగా అనుకుంటా.”

“కాదు. ప్రేమ వున్నతమైందే, కాదన్ను. దాన్ని మలినం చెయ్యకూడదు...

“అంచేత...?”

“మన మిల్లాగే, దూరంగా వుండాలి—ఉండామని ప్రమాణం చెయ్యి...”

“ఎంతకాలం?”

“జీవితాంతం వరకూ?”

“ఎవరి జీవితాంతం? కామేశమా?”

“ఎంతమాటేనా అనెయ్యడానికి నువ్వు జంకవు.”

“ప్రేమకి రహస్యం వుండకూడదనుకున్నాంగా. ఆయ నింక బ్రదకరు. నెలల్లో కాకపోయినా, కొన్ని వారాల్లో వుంది. ఆయన చనిపోయింతర్వాత, మనకి స్వేచ్ఛ; సరేనా?”

“ఇంకేమన్ను?”

“ప్రమాణం చెయ్యమన్నావుగా. ఆయన జీవించివున్నంతవరకూ, మనం దూరంగా వుందాం. తర్వాత, దగ్గరగా వుందాం. చెయ్యి పట్టు, వొట్టు.”

చేతిలో చెయ్యేసింది. లేచాను. ఉద్రేకంలో ఏమన్నానో, ఏం చేశానో, నాకు తెలీదు. ఏడుపొచ్చింది. ఆమె యింట్లో కెళ్ళింది. నేను పరుగెత్తుకుంటూ, హాస్పిటల్ కెళ్ళి కామేశాన్ని చూశాను. నిశ్చింతగా నిద్రపోతున్నాడు. అమ్మయ్య అని నిటూర్చాను...”

కరుణాకరం కళ్లంట నీళ్ళు కారడం చూశాను. “నువ్వేమీ బెంగపడొద్దు కరుణాకరం. ఇప్పట్లో మనం చెయ్యవల్సింది కామేశాన్ని సరిగ్గా చూడటమే. మీ ప్రేమలో నిరసించవల్సిం దేమీ లేదు. మీరు చేసుగున్న నిర్ధారణ హర్షించవలసిందే...”

కామేశం, డాక్టర్లు చెప్పినదాన్నిబట్టి ఎన్నో రోజులు జీవించ డనిపించింది. అతను పడుతున్న బాధ చూస్తే, మృత్యువు తొందర్లో రావడమే మంచిదనిపించింది. రోగికల్లా వుండదని నాకు తెలుసు. ఇతరులనుగురించి, తీర్పులు చెయ్యడం లోకజ్ఞానంలేనివాళ్లకి కూడా సులువే!

ఆమర్నాడు, కరుణాకరం, బెంగుళూరు ప్రయాణమయ్యాడు. అక్కడ టి.బి. స్పెషలిస్ట్ వొకాయన, కొత్తగా, స్విట్‌జర్‌లాండ్‌లో నాలుగేళ్లు తర్ఫీదు పొంది వొచ్చాడుట. ఆయన్ని తీసుకొచ్చి, కామేశం విషయంలో సలహాపొందడం మంచిదని డాక్టర్ల సలహా. రానూ పోనూ, ఫస్ట్‌క్లాస్, ఖర్చులూ పెట్టి, అతన్ని తీసుకొచ్చాడు. స్పెషలిస్, ‘లంగ్’ కొలాప్స్ చెయ్యనక్కర్లేదనీ, శరీరం తట్టుకోగల్దు కాబట్టి, ఇన్‌జెక్షన్లు, వరసగా యివ్వొచ్చుననీ సలహా యిచ్చి, అతను స్విట్‌జర్‌లాండ్‌నుంచి తెచ్చిన ఇన్‌జక్షన్ల బాచ్, శానిటోరియమ్ డాక్టర్లకిచ్చి, బెంగుళూరు వెళ్ళిపొయ్యాడు. ట్రీట్‌మెంట్ సాగుతోంది. ఆ నాలుగు రోజులూ అక్కడే వుండి, ఎల్లా వున్నదీ వ్రాస్తూండమని, శెలవు తీసుకుని, నే వెళ్లిపోయ్యాను. కామేశాన్ని మళ్ళా చూడననుకున్నాను. నా శరీరం అతనిముందు దిగవిడిచి వెళ్ళిపోయినట్లుగా వుంది. జీవితం ఎవ్వరికోసమూ నిల్చిపోదన్న కామేశం, పరాకు మాట నే నెన్నడూ మరిచిపోను.

నే వూళ్ళో లేకపోవడంమూలాన, కరుణాకరం వ్రాసిన రెండుమూడుత్తరాలూ చూడ్డం పడనేలేదు. అది వేసంగి—పెళ్లిళ్ల ముహూర్తాల కాలం. కావల్సినవాళ్ళవి నాలుగైదు పెండ్లిండ్లకి వూళ్ళు తిరుగుతుండడంమూలాన, కామేశంగురించిన వార్త, నా కందలేదు. శుభసమయాల్లో, వ్యాధిగ్రస్తుని ప్రశంస ఎత్తడం, స్మరించడం మంచిది కాదని, అంతగా పట్టించుగోకపోయినా, నా వూహాలో ఆ వ్యక్తులు సంచారం చేస్తూ నేవున్నారు. కామేశం చనిపోయిన పక్షంలో, సానుభూతి లేఖ ఎల్లా వ్రాయాలో కొంత

అనుకున్నమాట వాస్తవం. స్నేహాలకూ, ఆంతరంగికాలకూ, యీ యుగంలో ఎవరికీ తీరుబడి లేనట్లుంది. అంతా తలో కెరటంపైనా, ఎక్కడికో కొట్టుకుపోతున్నాం.

మన సామీప్యంలో తేలిపోతున్న యేరబ్బరుతిత్తినో, ఏ కార్కునో, ఏ గడ్డిపోచనో కాసేపు పట్టుకోడం, అది మనల్ని మొయ్యలేదని గ్రహించి వొదిలెయ్యడం, చివరికి ఏదో రాతిబండ, శాశ్వతంగా కనబడితే దాన్ని పట్టుకోడం, అది కరిగి,—మనం, అదీ, అందరం మునిగిపోవడం. ఇదే జరుగుతోంది. మునిగిపోతున్నవాళ్ళని చూడ్డం తప్ప, ఎవళ్ళేం చెయగలరు?

మా కృష్ణమూర్తి పెళ్లికి వెళ్లినప్పుడు, తెలిసింది. కామేశానికి, నయమైందనీ, 'డిశ్చార్జ్' చేశారనీ—అందరూ వాళ్ల స్వగ్రామం వెళ్లిపోయారనీ. నాకు చాలా ఆశ్చర్యం వేసింది. సంతోషంకూడా కలిగింది. వెంటనే, సంలోషం ప్రకటిస్తూ, కామేశానికొక వుత్తరం వ్రాశాను. దానికి జవాబు, రెండు వారాల తరవాతొచ్చింది. నన్ను వాళ్లగ్రామం వొచ్చి, వొక వారంపాటు గడపమన్నాడు. అతను చెయ్యదల్చిన యాత్రల విషయంలో నా సలహా కావాలిట. వీలవుతే, నేనూ, వాళ్లతో ప్రయాణం కావాలిట. నా కివ్వవల్సిన బహుమానం మాట నిర్ధారణ చేసుకుని మరీ రమ్మన్నాడు. ఉత్తరంలో కరుణాకరం మాట ఏమీ లేదేమిటా అనుకుంటుండగా, యీ చివరి వాక్యాలు కనబడ్డాయి.

“మళ్లీ కరుణాకరం—వెళ్ళే వ్యక్తి—హారాం సాగించాడు. డబ్బు జనాన్ని ఆకర్షిస్తుందంటారు. అదేం కర్మమో, నా దగ్గరనుండి అంతా పారిపోతుంటారు; నువ్వూ అంతే. నేనేం పాపం చేశాను.? వ్యాధిగ్రస్థుని సావాసం ఎవరికీ సరిపడదు; వొప్పుకుంటాను. ఇప్పుడేం వ్యాధిలేదుగా. ఎన్‌సైక్లోపేడియా కోసం ఇంగ్లండ్ వ్రాశాను.”

నా ప్రెజెంట్ విషయం—ఏమడగాలా, అని మళ్లా ఆలోచనలు సాగించాను. సుగుణ నాకు భార్య కావాలన్నమాట జ్ఞాపకమొచ్చింది. భార్య కావాలని వెంటనే సమాధానం వ్రాశాను.

వ్రాసిన రెండు వారాలదాకా, కామేశాన్ని చూడ్డం పడలేదు. సాయంత్రం నాలుగైంది. వర్షం పడుతోంది. బండిదిగి యింట్లో కెళ్లేలోగా, తడిసి ముద్దయ్యాను. కామేశం, పొడుగాటి సోఫాలో కూర్చుని బత్తాయి పండ్లరసం త్రాగుతున్నాడు. నన్ను చూడగానే మందహాసంచేసి, లేవబోయ్యాడు. నేను కూర్చోపెట్టాను.

“సోఫా పాడవుతే సుగుణ చంపేస్తుంది.” అన్నాడు. లోపలికి కేకేసి, పంచె, తువ్వాలు తెమ్మన్నాడు. నేను పక్క హాల్లోకెళ్లి దుస్తులు మార్చుకున్నా. హాలంతా చిందరవందరగా వుంది. కట్టేసిన హోల్డాల్స్ రెండున్నాయి. సామాన్లబుట్ట, రెండు సూట్‌కేసులూ కనిపించాయి. శంకరయ్య టిఫిన్‌కారియర్ సర్దుతున్నాడు.

“ఏమిటిదంతా కామేశం?—ప్రయాణ సన్నాహంలా వుంది?” అన్నాను.

శంకరయ్య టీ తెచ్చాడు.

కామేశం తేరుకుని బాగానే కనిపించాడు. ఎటొచ్చీ కళ్లకింద, కాస్త చర్మం జారి బంతిలాగైంది. కళ్లు, యింకా లోతుగానే వున్నాయి. క్రాప్ చేయించుకోడం మూలాన కాబోలు, మొహం మరీ చిన్నదిగా,—సైజ్ తగ్గించినట్లుగా—కనిపించింది. స్వచ్ఛంగా, కొత్తగా, నిర్మలంగా కనిపించాడు.—తాకితే ఏమవుతాడో ననిపిస్తుంది.

“ఆరు గంటలకు ప్రయాణం” అన్నాడు.

“ఎక్కడికని అడక్కూడదనుకో...”అన్నాను. చమత్కారానికి నవ్వుకున్నాను.

“నీకింకా తెలీదు కాబోలు. కరుణాకరానికి క్షయని తేలిపోయింది. శానటోరియమ్‌లో వుండిపోయ్యాడు.”

నేను నిర్ఘాంతపొయ్యాను. ఆలోచన సాగలేదు. మాట రాలేదు.

“అంతా చిత్రంగా జరిగింది. ఇక్కడికొచ్చామా—వొచ్చిన వారం పది రోజులకే, కాస్తంత టెంపరేచర్ రావడం, అన్న హితవు పోవడం, కాళ్లు చేతులు తిమ్మెర్లనడం—వెంటనే డాక్టర్ ఫిలిప్‌కి వైరిచ్చి పిలిపించా. ఎక్స్‌రే టెష్టు చేశాడు. నాలుగు రోజులు అబ్జర్వేషన్‌లో వుంచుతానని, శానటోరియమ్‌లో చేర్పించాడు. నిన్ననే వుత్తరం వొచ్చింది. టి.బి.యేట. చాలా ఎర్లీ స్టేజ్; నువ్వూ రాగూడదూ, చూసొద్దువుగాని.” అన్నాడు.

ఈ వార్తకి కాని, ప్రయాణానికి కాని సిద్ధపళ్ళేదు. "మీరువెళ్ళి ఎల్లా వున్నదీ వ్రాయండి,—తరవాత నింపాదిగా, నాలుగు రోజులుండే ఏర్పాటు చేసుకునొస్తాను. మా బాబయ్యగారి కోర్టు వ్యవహారం వొకటుంది" అన్నాను.

సుగుణ బైటకొచ్చింది.

"మీకేదో వొంక దొరుకుతూనే వుంటుంది" అంది.

ఆమెలో చెప్పుకోతగ్గ మార్పేమీ లేదు. దిగులుగా వుందేమో, నాకల్లా అనిపించలేదు. గొంతు గద్గదమైంది—కంఠంలో జీర—రొంపవల్లేమో. తల్లో పూలున్నాయి; వెడల్పు జరీ తెల్లచీర; ఎఱ్ఱ ప్లాస్టిక్ గాజులు—అప్పట్లో ఫాషననుకుంటా—ఎఱ్ఱ ముఖమల్ స్లిప్పర్స్, ఇదివరకులేని గీటు, అరంగుళం పొడుగుది—గడ్డంకింద కనిపించింది. ప్రశ్నార్థకంగా చూశాను.

"ఇదేనా?—మొన్న ఏపిల్ కోస్తుంటే, చేతికి టేబిల్ క్లాత్ అడ్డమొచ్చి, చాకు పైకి దూసుకుపోయింది" అంది, గడ్డంకింద మానిపోయిన గాయాన్నుద్దేశించి. నా మనస్సులో వున్న ఆలోచల్ని సుగుణ పసికట్టేస్తుంది. కాని ఆమె మనస్సులో ఆలోచనల్ని, బ్రహ్మదేవుడు కూడా తెలుసుకోలేడనుకుంటా.

నన్ను ప్లీడర్ గారింట్లో దింపేసి, వాళ్ళు స్టేషన్ కెళ్ళిపొయ్యారు. నాకారాత్రి నిద్రపట్టలేదు. జీవితం అంటే భయమేసింది. వొకటి తెలుసుకున్నాను—భాగ్యవంతులకే టి. బి. వొస్తుందన్న ప్రతీతిలో యధార్థం లేదని.

వారంరోజుల్లో కరుణాకరం దగ్గర్నుంచి వుత్తరం వొచ్చింది. నాతో ఎన్నో చెప్పాలిట—నాలుగు రోజులుండేలా వీలుచేసుకుని రమ్మన్నాడు.

ఉత్తరం వొచ్చిన పదిరోజులకి నేను కరుణాకరాన్ని చూడ్డానికి వెళ్ళగలిగాను. కామేశం, శంకరయ్య, స్టేషన్కొచ్చి, నన్ను 'సంతోషీ' కి తీసుకెళ్ళారు. కామేశం మరి కొంచం తేరుకున్నట్లు కనిపించాడు. మొహంలో నిగనిగ, కళ్ళల్లో కొత్త వుత్సాహం కనబడ్డా, పూర్తిగా మామూలు మనిషిగా లేడనిపించింది. వ్యాధినుంచి తేరుకున్న వారిలో, దగ్గరగా, ఎక్కువ చనువుగా వుండలేం కాబోలు.

"నీకు పెళ్లాం కావాలన్నమాట—!" అన్నాడు కామేశం బిగ్గరగా నవ్వుతూ.

"ఎవరేనా నీ ఎరికిలో వున్నారా?"

"ప్రయివేట్ వార్డు కావడం మూలానా, మా ఆవిడ సపర్యలమూలానా, మా నర్సుల్ని అంత క్లోజ్‌గా తెలుసుకోలేదు." అన్నాడు.

"నే నిల్లావుండటం నీ కిష్టంలేదా?"

"అంటే?"

"నర్సుని చేసుకున్నవాడు, సుఖపడాలంటే, ఏదేనా జబ్బు తెచ్చుకోవాలి కదా!"

"నిజమే—నాకు జబ్బుగా వున్నరోజుల్లో, నా కొక్కవల్సినవాళ్లందరికీ, టి. బి. వొస్తే బాగుండుననిపించేది చెప్పొద్దూ."

భోజనం చేసి తాంబూలం వేసుకుంటుంటే సుగుణ కనిపించింది.

"ఎల్లావున్నా డీపూట?" అని అడిగాడు కామేశం. "ఆ—అట్లాగే వున్నాడు. షేవ్ చేసుకోడు—బద్ధకంట. దాంతో మరీ చీదరగా కనిపిస్తాడు." అన్నది సుగుణ. ధోరణిలో కాస్తంత విసుగు ధ్వనించింది నాకు.

"షేవ్ చేసుకోడం, ఆరోగ్యంగా వున్నవాళ్లకే యాతన. నీకేం తెలుస్తుంది. అదొక ఆపరేషన్లాంటిది."

"ఆరోగ్యంగా వున్నవాళ్ళకి లక్ష వ్యాపకాలుంటాయి. క్షురకర్మకి తీరికుండక విసుక్కోటం—రోగి కంటావా—అతనికి—శరీరాన్ని చూసుకోడంలోనే తృప్తి, ఆనందం వుంటాయి" అన్నాను నేను.

"బాగా చెప్పారు."

కాసేపు వెన్ను వాల్చి లేచేప్పటికి, నాలుగైంది. శంకరయ్య ఉప్మా చేశాడు—కాఫీ ఇచ్చాడు. సుగుణ కొత్త బిస్కట్స్ పాకెట్ విప్పింది.

"అవి అతనికోసం తెప్పించినవి" అన్నాడు కామేశం.

"అవుతేనేం?"

"అవన్నీ మనమే తినేస్తే ఎల్లాగ!"

"ఎందుకు తినకూడదు? మనం మనుషులమే."

"గొప్ప డిస్కవరీయే—నోబెల్ బహుమానం యిస్తార్లే."

"మంచిప్రవర్తన బహుమానం మీకు యిస్తార్లెండి."

"ఛట్."

అని కామేశం విసుక్కుని, బల్లమీద వార్తాపత్రికని దూరంగా గిరవాటెట్టాడు. నాకేం చెయ్యాలో తెలీక, ఆరుబైట కొచ్చేశాను. వెనకాలే, కామేశం వొచ్చేశాడు.

"చాలా న్యూసెన్స్‌గా వుంది" అన్నాడు, స్వగతంగా.

నేనేమీ మాట్లాడలేదు. నడుస్తున్నాం. అతనే చెప్పడం సాగించాడు.

"నేను మంచానపడ్డ మూడునెలలూ, కుక్కలా, మమ్మల్ని కాచుకుని, అడ్డమైన చాకిరీచేశాడా కరుణాకరం. ఇప్పుడతన్ని వొదిలేసి ఎల్లా వెళ్ళగలం చెప్పు. పోదామంటుంది. ఊటీ పోదాం, మహాబలేశ్వరం పోదాం, మైసూర్ పోదాం..."

"అంటే యీ ఆస్పత్రివాతావరణం నీకంత మంచిది కాదని కాబోలు."

"నా మంచి నాకు తెలీదంటావా?"

"అహహ, అది కాదు. ఇన్నాళ్ళూ ఆమె కూడా, సరిగ్గా తిండీ, తిప్పలూ లేకండా, అవస్థపడిందా,—నిశ్చింతగా, ఎక్కడేనా, రెస్ట్ తీసుకుందామని వుండడం, అసహజం కాదనుకుంటాను." అన్నాను.

"ఇప్పుడిక్కడ రెస్ట్ కాక ఏముంది? అంతా డాక్టర్లూ, నర్సులూ చూస్తున్నారు—ఊరికే, మనం పైపై హంగామా. మోరల్ సపోర్ట్, కాస్త ధైర్యం చెప్పడం."

నాలుగైదు నిమిషాలదాకా, ఎవ్వళ్ళం మాట్లాడలేదు. ఒక్కసారిగా కామేశం:

"స్త్రీలకి మర్యాద తెలీదు."అన్నాడు. నేను చకితుడనయ్యాను. భయంతో గుండెలు వేగంగా కొట్టుకుంటున్నాయి.

"అతనల్లా బాధపడుతుంటే, మనం నవ్వుతూ, పేలుతూ వుండటం తప్పు—తప్పేమిటి—పాపం అంటాను."

ఇంతట్లో శానటోరియమ్‌కి చేరుకున్నాం. కరుణాకరం, జనరల్ వార్డ్‌లోనే వున్నా, చివరగా వున్నాడు. మేం మంచంపక్కన, రెండు బల్లలు లాక్కుని కూర్చున్నాం.

కరుణాకరం, గడ్డం, వారం పదిరోజులనుంచి చేసుకున్నట్టులేదు. దట్టంగా పెరిగింది. అక్కడక్కడ, గడ్డంలో నెరిసిన వెంట్రుకలుకూడా కనిపిస్తున్నాయి. లోతునూతిలో కనిపించిన ప్రతిబింబంలా, నవ్వినప్పుడు, పళ్లు దూరంగా, మసగ్గా, మెరుస్తున్నాయి. మాట బలహీనంగా వుంది. టి. బి—మనుష్యుల్లోని ప్రత్యేకతని తొలిగించి, సమంగా చేసేస్తుంది. ఆ లక్షణాలు నే నెప్పుడూ మరిచిపోను. కణతలకి అతుక్కుపోయిన చర్మంలోనుంచి, ఆకుపచ్చ దారంలా వొంకర్లు తిరిగిన పచ్చనరాలు, లేస్తూ పడుతూ, కొట్టుకోడం, కళ్లకింద ముడతల్ని సహితం పీల్చుకుని కరిగించి, అస్తిపంజరానికి అతికేసిన బుగ్గలపై చర్మం,—శరీరం యంత్రంపై, పొరలా—జీవితరహస్యాన్నీ, సృష్టిలో ఇంద్రజాలాన్ని, మన కళ్లముందు ప్రదర్శించినట్లు అదిరిపడే స్థూలకాయం...

కరుణాకరం, క్రాస్‌వర్డ్ పజిల్‌లో నిమగ్నుడయ్యాడు.

"గాడిద—అనే అర్థం వొచ్చే, మూడక్షరాల మాట చెప్పు" అన్నాడు.

"ఇది పాతదే—ఇంగ్లీష్‌లో 'యూ'" అని కామేశం నవ్వడం సాగించాడు.

కరుణాకరం, అతని జబ్బునుగురించి వివరాలు చెప్పాడు; లక్షణాలు వర్ణించాడు. తగ్గిపోతోందిట. రెండు మూడు వారాల్లో లేచి తిరుగుతాడట. క్రాస్‌వర్డ్ పజిల్ విప్పేటందుకు తగినంతటి తీరుబడి, మనో నిశ్చలత్వం కుదిరాయిట. తప్పకుండా నెగ్గుతాడుట. ఆ డబ్బుతో, అతను చేయదల్చుకున్నవన్నీ ఏకరువుపెట్టాడు. అమెరికన్లు చచ్చిపోయింతర్వాత, పారిస్ వెడతారన్నట్టుగా, భారతీయులు మరణించింతర్వాత, హాలీవుడ్ వెడతారు కాబట్టి, తను 'లాసాంజలీస్' పట్నం వెడతాడుట. ముఖ్యంగా చూడవల్సినవాళ్ళు, వెస్లీ హూవార్డ్, మిర్నాలాయ్, జీనాటయిర్నీ; ఏదేనా, పత్రికలో ఏర్పాటుంటే, చేరిపోయి, అక్కడే వుండిపోతాట్ట."

"ఇంతకీ కరుణాకరానికి, పెండ్లి చేసేస్తే, యీ జబ్బే రాకపోను. మనస్సంతా, హాలీవుడ్ తారలమీద కెడుతోంది" అన్నాడు కామేశం.

"బ్రహ్మచారులకి యీ జబ్బు రాదంటారు డాక్టర్లు" అన్నాను.

"అల్లా, లేడీ డాక్టర్లనాలి" అని, కామేశం బిగ్గరగా నవ్వాడు.

చుట్టుపక్క రోగులు మాకేసి వింతగా చూశారు. కొందరి మొహాల్లో బీభత్సం, మరికొందర్లో భయం, యింకా కొందర్లో, కొంటెతనం కనిపించాయి. కామేశం, చనువుగా దగ్గర్లోవున్న రోగులని పలకరించి, ఛలోక్తులు వేస్తున్నాడు. అతని ధోరణి చూస్తే, వాళ్ళని చూసి అసూయపడినట్లుంది. అప్పుడే యీ స్వేచ్ఛనంతా వొదులుకొని, సంసారం బురదలో పడిపోయినందుకు రోగులంతా, అతన్ని చూసి జాలి పడినట్లనిపించింది. ఇంతలో శంకరయ్య చక్కావొచ్చాడు. అమ్మగారు చప్పున రమ్మన్నారన్నాడు. కామేశం విసుక్కుని, మళ్లీ వొస్తానని చెప్పి, వెళ్ళిపోయ్యాడు.

సూర్యుడు నర్సెస్ క్వార్టర్స్ వెనక దిగాడు. గాయం పడినట్లు ఆకాశంలో సంధ్య చిమ్మింది. బాండేజ్‌లు, తీసుకొచ్చినట్లు, మేఘాలు కమ్ముతున్నాయి. రక్తాని కవన్నీ తడిసినట్లు, నల్లగా, పచ్చగా, ఊదాగా మారి చీకట్లో కరుగుతున్నాయి.

కరుణాకరం, నేనూ, బైటికొచ్చాం. వార్డ్ బోయ్ పడక్కుర్చీలు తెచ్చాడు.

"నీ కిట్లాగవుతుందని ఎప్పుడూ అనుకోలేదు" అన్నాను.

"నేనూ అనుకోలేదు. కాని అవుతే బాగుండుననుకునేవాణ్ణి." అన్నాడు.

"అంటే?"

"టి. బి. వల్ల బాధపడేది రోగికాదు—అతన్ని కనిపెట్టుకునేవాళ్లదే సమస్య. భర్తకి జబ్బుచేస్తే, భార్యకి, పిల్లలకి నరకం; భార్యకి చేస్తే, భర్తకి నరకం. వాళ్లు దగ్గరగా రాకూడదు; దూరంగా వుండలేరు: అనుమానాలు, మనస్పర్ధలు.—ఆశ, నిరాశ—నిరంతర మానసిక క్షోభ. కాలనిర్ణయంలేదు; తొందర్లో చేసిన తప్పులు, దిద్దుకోడానికి లేదు. నిజంగా యీ సమస్యని ఎవ్వరూ తీర్చలేరు. ప్రభుత్వం ఏం చేస్తుంది? రోగి తాలూకు వాళ్ల భుక్తిని చూడాలి; చూడగల్దు; కాని వారి ఆంతరంగిక జీవితాన్ని, హృదయాలని, వుద్రేకాలని తాకలేదు. టి. బి. కోరే త్యాగం, యీ మనుషులు చెయ్యలేరు. ఒకవేళ చేసినా, దానికి ఫలితం లేదు, హర్షించేవారు లేరు. నిష్కామకర్మలాంటిది. నా విషయం తీసుకో. నాకోసం కాచుకున్నవాళ్లులేరు. నేనొక సమస్య కాను."

"కామేశం, సుగుణ..." అన్నాను.

"అవును. కాని వారి ఆప్యాయం, వారి కెంత హానికరమైందో నే నూహించగలను. కామేశానికి జబ్బుగా వున్న రోజుల్లో, నేనూ, సుగుణ, ఏమైనా చేసివుంటే, యిప్పుడు నా కెట్లావుంటుందో ఆలోచించు. కామేశం చూపుతున్న ఆదరణకి, నేను జీవించగలనా?..."

కంఠం నీరసించి, గొంతులో తన్నుకుంటున్నట్లుంది. చీకటి రగ్గులా మమ్మల్ని కప్పేసింది. అతని కళ్లు బాధతో ఎట్లా మూసుకు పోతున్నాయో, నేను చూడలేకపోతున్నాను.

"సుగుణ మళ్లా ఆ విషయంలో ఏమంటోంది...?"

"సుగుణ.—మొదట్లో నాలుగైదు రోజులు, తరుచు యిక్కడే గడుపుతూ, కనుక్కునేది. తరవాత యిక్కడికి రావడం తగ్గించింది. నీకోటి చెబుతాను, మనస్సులో పెట్టుగో. నే మంచాన పడింతర్వాత, నాకు సుగుణ పరిచయం కావల్సివొచ్చింది. కామేశానికి జబ్బుగా వున్నప్పుడు, నేను చేసిన త్యాగానికి, ప్రతిఫలం యిప్పుడు కోరుతున్నానేమో తెలీదు.—ఎందుకో ఆమెపై వొక హక్కు నాకు వున్నట్లు అనిపిస్తుంది. కాని చిత్రం—సుగుణ పెడమొహం పెడుతోంది. పెద్ద మంటని, నీటి బిందువుతో ఆర్పేసినట్లుగా, చప్పున చల్లారింది; ...ఈ విషయాలు ఆమెతో ముచ్చటించే సాహసం నాకు లేదు; ఆమెకీ యిష్టం లేదు.

"జబ్బువల్ల, పోగొట్టుకున్న స్థానాన్ని మళ్లీ ఆమె, కామేశంలో ఆక్రమించుకుంటోందేమో?" అన్నాను.

"నువ్వింత సరిగ్గా ఎట్లా కనుక్కున్నావు?"

"వాళ్ల మాటల ధోరణి అట్లాగనిపించింది"

"కాని, కామేశంహృదయంలో ఖాళీస్థలం వున్నట్లు లేదు. ఏదన్నా కాస్త వుంటే, అది నాకోసం వుంచేశాడు. సుగుణని అందులోకి ప్రవేశించనీడం లేదు..."

"అవును. ఆ విషయం, యిక్కడికి వొచ్చే ముందే, అతను నాతో చెప్పాడు..."

"నా జబ్బు వారిద్దర్నీ కలవనీకుండా చేసిందనే నా బాధ. నావల్ల కామేశం తన సుఖాలని త్యాగం చెయ్యాల్సి వొచ్చింది; చేస్తున్నాడు. దానికి, ఆమె నన్ను క్షమిస్తుందంటావా? అతను, నన్నెంతగా, లోలోన తిడుతూంటాడో. నాకీ జబ్బు లేకండా, మామూలు మనిషినైవుంటే, యిట్లాంటి పర్యవసానానికి, ఆత్మహత్య చేసుకునుందును. కాని, యీ జబ్బులో ఏముందో నాకు జీవించాలనే వుంది. నాకెవ్వరి పరిచయం అక్కర్లేదు. ఊరికే, ఆకాశంలో నక్షత్రాలకేసి చూస్తుండడమే గొప్ప అనుభవం. ఈ మనుషులు—వారి రాగద్వేషాలు, రాజకీయాలు, కలహాలు—ఏవీ నన్నంటవు. నేనూ దూరంగావుండి, వాటిని చూసి, జాలిగా నవ్వగలగడం జీవితలక్ష్యం..."

ఆరుబైట యింక కూర్చోడానికి వీల్లేదని కరుణాకరాన్ని లేవదీసి లోపలికి తీసికెళ్లారు, ఎటెండెంట్సు. మళ్ళా ఉదయం వొస్తానని చెప్పి, నే వెళ్ళిపోయ్యాను. దూరంగా, రోగుల నవ్వులు, మాటలు, దగ్గులు, ఆవలింతలు—సన్నగిల్లుతున్నాయి. వాళ్ళందరూ నన్ను చూసి, వొక రోగిలా భావిస్తున్నట్లైంది. జీవితప్రవాహంలో కొట్టుకుపోతుంటే, కాసేపు ఏవో, అంచులు, దరులు చేతులకి తగిలినట్లైంది. అదొక వింత స్పర్శ—వొక కదలిక—అదేమిటో తెల్సుకునేలోగానే, అదంతా మాయమై మాటుమణుగుతుంది.

ఆ మర్నాడు రాత్రి, మరొకటి జరిగింది. భోజనాలు చేసి, నేనూ, కామేశం, సుగుణ, బైట మంచాలు వాల్చుకుని కూర్చున్నాం. ఆ సాయంత్రం కరుణాకరం టెంపరేచర్ మరో డిగ్రీ హెచ్చిందనీ, యిదివరకుమల్లే గంటసేపుండి పోవడంకాక, మూడు గంటలపైగా వుంటోందని తెల్సింది.—టి. బి. టెంపరేచర్ విషయం, కామేశం చెబుతున్నాడు.

"తగ్గుతూ, హెచ్చుతూ అల్లాగే వుంటూంటుంది. దీనికేమన్నా అంతంటూవుంటేగా...?" అంది సుగుణ.

"ఎందుకు లేదు. నా విషయంలో చూశావుగా. నాకంటె, ఎర్లీస్టేజ్ కాబట్టి నాకంటె తొందర్లోనే కరుణాకరానికి, టి. బి. కన్య విడాకులిస్తుంది." నేను నవ్వేశాను.

"వివాహం, విడాకులు—అంటే, మనవాడికి నవ్వు!" అని కామేశం నన్ను హేళనచేశాడు.

"ఎందుకు నవ్వడం. అతను మామూలు మనిషి. మీకింకా రోగం తగ్గినా, రోగి మనస్థత్వం పోలేదు." అంది. కామేశానికి కోపం వచ్చింది.

"అంటే?"

"అంటే ఏముంది మనమింకా యిల్లా కొంత కాలం యీ రోగులమధ్య గడిపామంటే, మనందరికీ, ఆఖరికి యీయనకికూడా, పిచ్చెత్తిపోతుంది. మనమిట్లా, విచారం నటిస్తూ, అన్నీ వొదులుకుని యీ పీడ యెప్పుడు విరగడవుతుందా అని లోలోపల అనుకోడం, అసహజం—అన్యాయం. ఈ నాటకం యింక మనం ముగించవచ్చు" అంది వుద్రేకంతో.

"ఎవరిది నటన—నీది నటనకావొచ్చు. నువ్వు చెప్పింది నిజమైతే, నా జబ్బులో నువ్వుచేసిన వుపచారం అంతా నటనే. ఇంకా నీదే నాటకం..."

సుగుణ కళ్లల్లో కన్నీరు, దీపం వెలుగులో సన్నగా కదిలింది. చివాలున లేచి, మంచం మడిచేసి, వరండాలో కెళ్లింది.

"నాటకం అనీ, నటననీ,—వొప్పేసుకున్నందుకు సంతోషించండి. ఆమాత్రం నిజాయితీ మీకేది?"

"ఛీ, ఛీ—ఆడజాతికి లేదు నీతి, నియమం." అని కామేశం కూడా లేచాడు. నేను అతని బుజం మీద చెయ్యివేసి, సవరించి బుజ్జగించాను. ఇద్దరం—అల్లా మైదానంకేసి నడుచుకుంటూ వెళ్లాం.

పావుగంటవరకూ ఎవ్వరం మాట్లాడలేదు.

"అవతల వాడు చావుకి సిద్ధమయ్యాడు. తన కిప్పుడు, షోకులు, షికార్లు, శృంగారం కావాలిట!!" అని వెక్కిరింపుగా, దూషణగా అన్నాడు. ఏమనాలో నాకు తెలీలేదు.

"వాడు చావనూ చావడు, బ్రతకనూ బ్రతకడు. బ్రతికున్నంతవరకూ, నేనల్లా సుఖించలేను. గాని కాబాధ లేదు. అసలా సెంటిమెంటే లేదు. అదే నా బాధ."

"సుగుణ అల్లా వుండడంలో కొంత సబబు, న్యాయం లేదంటావా? ఆలోచించు, చాలా రోజులు నిన్ను కనిపెట్టుకునుంది. నీకు తగ్గింది. ఆమె కది, ఎంతో సంతోషాన్ని కలగచేస్తుంది. భర్తతో వినోదించాలని వుబలాటపడడంలో దోషం ఏముంది?

"నాకు నయం కాకపోతే, ఏం చేసుండేది?"

"అది వూహించి యేడవడం దేనికి?"

"అట్లాంటి పరిస్థితులలోనే మనుషుల శీలం, బైటపడేది. ఉత్తప్పుడు, అందరం మంచివాళ్లమే. నీతిపరులమే."

"కాని, కామేశం—నీతి, శీలంకూడా, మానవులకు సహజమైందిగా, సాధ్యమయ్యేదిగా వుండాలనుకుంటాను."

"అది నీతేకాదు—కేవలం మర్యాదనిపించుకుంటుంది." ఆ రెంటికి తేడా ఏమిటో నాకు తెలీలేదు. కాని, నేనా విషయం పైకన్లేదు.

"మీ రుంటున్నది వొకరకంగా అసహజమైన వాతావరణమే—కామేశం! ఆమె సలహా నామోదించి, వో నెలపాటు ఎక్కడికేనా వెళ్ళిరావడం మంచిది. కరుణాకరానికిది, నెలలో తగ్గే వ్యవహారం కాదు. మార్పు మంచిదనుకుంటాను" అన్నాను.

"తను వెడతానంటే నా కభ్యంతరం లేదు. నన్నూ రమ్మని చంపుకుతింటూంది." నాకు నవ్వొచ్చింది.

"నువ్వు లేకుండా ఆమె వెళ్ళి చేశేదేముంది?"

"అట్లా దూరంగా కులకడం నాకు చేతగాదు. నాకు హృదయంవుంది. కరుణాకరం జబ్బుతో వున్నంతకాలం నేనా పని చెయ్యలేను..."

తనకి జబ్బుగా వున్నప్పుడు, సుగుణ ఎట్లా వినోదించిందో కామేశానికి తెలుసా? తెలుస్తే, అతనిట్లా అంటాడా? అతను భార్యపై, శరీర సుఖాలపై చూపే విముఖత్వం, జబ్బువల్ల జనించిందా, నిజమైందా? నిజమైందైతే దాని విలువెంత? ఇల్లాంటి ప్రశ్నలొచ్చాయి. వాటికి సమాధానాలు తెల్సుకునే నిశ్చలత్వం లేకపోవడం మూలాన, వాటిని వొదిలేశాను.

కాని, కామేశంపై నాకున్న గౌరవం, పెరుగుతోంది. ఆ త్యాగంలో నాకు పరిపూర్ణత కనిపించింది. అందులో నిండుతనం వుంది: గొప్పతనం వుంది. మానవుడు ఎంత ఎత్తైన శిఖరాన్ని అందుకోగలడో సూచిస్తుంది. ప్రతిఫలాపేక్షలేని స్వార్థరాహిత్యం, త్యాగం నన్ను ముగ్ధుణ్ణిచేశాయి. సంస్కారం, కళలు, వేదాంతం,—వీటి ప్రాబల్యం, జీవితంలో ప్రవర్తనపై కనబడాలి. అట్లా కనబడనినాడు, యివన్నీ వృధా. సంస్కారం, కళ, వేదాంతం, అన్నింటిని పరిపూర్ణంగా సాధించడంలో ఘనతలేదు. ప్రవర్తనలో వ్యక్తం చెయ్యగలగడంలోనే, గొప్పతనం వుంది. ఆవిధంగా కామేశం, గొప్పవాడిలా కనిపించాడు. లేక, నా కట్లాంటి అభిప్రాయం కలగచెయ్యాలన్న సంకల్పంతో, అలవరుచుకున్న విముఖత్వమా? నాకు నవ్వొచ్చింది. నే నెంత చెడ్డవాణ్ణి! గొప్పతనానికి, వోటిపునాదులు తవ్వుతాను. ఏదో లోపం చూపి తృప్తిపడతాను. ఇతరుల మంచితనాన్ని హర్షించలేం, ఎందుచేతనో!

అప్పుడే అక్కడికొచ్చి నాలుగురోజులైంది. మరో రోజుకూడా అదనంగా వుండిపొయ్యాను. రాత్రిబండికి ప్రయాణం స్థిరపరుచుకుని, మధ్యాహ్నం, కరుణాకరాన్ని చూడ్డానికెళ్ళాను. మనిషి కుంగి చాలా నీరసించిపొయ్యాడు. నన్ను చూడగానే లేచి కూర్చున్నాడు. నాకు చేతనైనట్టుగా, ధైర్యం చెప్పి, వోదార్పు మాటలాడాను. ఇతర రోగుల సంసారం గొడవలు చెప్పాడు. వాళ్లలో కొందరితో అతనికి బాగా స్నేహం ఏర్పడింది. వాళ్ళల్లో వారికి, యీర్ష్యలు లేకపోలేదు. తగ్గిందని డాక్టర్లు హామీయిచ్చి, ఎవర్నైనా పంపించివేస్తే, ఆ రోగిని చూసి హేళన చేస్తారుట; కొత్తగా వొచ్చిన వాణ్ణి, విరోధిగా భావించి, దూరంగా వుంచుతారుట. ఎక్కువ రోజులు శానటోరియమ్‌లో వున్న

వాడికి వారిలో గౌరవం, పలుకుబడి, వొరకం నాయ కత్వం కూడా లభిస్తుందిట.

సాయంత్రమైంది. నేను వెడతానని లేచాను. అతనూ లేచాడు.

"ఇంకా గంటదాకా యిక్కడే గడపొచ్చు" అన్నాడు.

నా కింక, కామేశం, సుగుణల విషయం, అత నితో ప్రస్తావించి మనస్తాపం కలగచెయ్యకూడదను కుని నిశ్చయించుకున్నాను.

"నాకు తప్పకుండా, నెలరోజుల్లో కుదిరి పోతుంది. ఎప్పుడు యిక్కడనుంచి బైటపడదామా అని ఘడియలు లెక్కపెడుతున్నాను. నాకోసం కాదు. కామేశంకోసం." అని తల వాల్చాడు.

"ఇప్పుడవన్నీ ఎందుకు తల్చుకుంటావు. అవన్నీ గడిచిపోయినాయి. నీ వొళ్లు విషయం చూసుగో."

"నా కిక్కడ బందిఖానా వున్నంతకాలం, వాళ్లకూ కూడా, బందిఖానాయే. నేను వొంటిగాణ్ణి —ఎక్కడికో ఏకాంతంగా పోయి బ్రదుకుతాను."

కన్నీటితో కళ్లు తడిసినాయి—కాని బొట్లు కింద కారే తీవ్రత లేదు. చర్మం ఎండిపోయి, పొడి పొడిగా అయింది—ఆవిరిగా మారిపోతూన్న కన్నీరు బైటకి రావడంలేదు. నా కళ్లు చెమ్మగిల్లినై. రుమాలు కళ్ళకి అదుముకున్నాను.

"కరుణాకరం—ఆ ప్రశ్న మళ్లా అడుగనా?"

"నాకు తెలుసు. సుగుణని ప్రేమించలేదు."

"మరి...?"

"ఆ రోజుల్లో ఆమెకి ప్రేమ, ఆదరణ, కావాలి. నేను వాటి నివ్వడానికి యత్నించాను. అతనికి వుప చారం చేసినట్లే, అతని శరీరంలో వ్యాధి—ఆమె హృయంలో గాయం రెంటినీ మాన్పడానికి నా యత్నం ఎవరి కర్థమవుతుంది?"

"ఆమె చేసిన వొట్లు, ప్రమాణాలు...?"

"హృదయం క్షణక్షణం జీవిస్తుంది, ఆశిస్తుంది, అనుభవిస్తుంది—అంతే. శాశ్వతాన్ని ఆదేశించదు. మనం శాసిస్తాం. శరీరాలకి లేని అమరత్వం, ఆత్మల కెల్లా వొస్తుంది! రావాలని కోరడం మనం ఆత్మకిచేసే అన్యాయం. అసలు యీ లోకంలో, ఎవ్వరూ, ఎవ్వర్నీ ప్రేమించలేరు. మనుషులకి కావల్సింది ప్రేమకాదు. ప్రేమ శరీరానికి కావాలి. హృదయం కోరేది కాస్తంత దయ, కొంచం ఆప్యాయత, ఆద రణ—అంతే..."

రెండుచేతులు కళ్ళకి అదుముకున్నాడు. ఏడ్పు వల్ల అతని శరీరం వింతగా వొణికిపోయింది. మనిషి అవయవాలన్నీ విడిపోయి, నగ్నహృదయాన్ని బైట పడేశాడు—టి. బి. వొదిలేసిన హృదయం తునక.

నా కెందుకో వొక్కసారి సుగుణమీద సాను భూతి బయలుదేరింది. ఆమె హృదయాని క్కావ ల్సింది, దయ, ఆదరణ భర్తనిమ్మని కోరుతోంది. అంతే. కామేశం దాన్ని కామం అనుకుని తృణీక రిస్తున్నాడు. అప్పుడు కరుణాకరం తృణీకరించాడు. ఆ వ్యక్తులు, ఆ పరిస్థితులు, మళ్ళా ఎప్పుడూ రావు, అవి అపూర్వం. వాటిని విమర్శించి విలువలు కట్టడం అవివేకం.

కరుణాకరం బాధచూస్తే నాకు భయమేసింది. అతనేమన్నా అఘాయిత్యం చెయ్యడుకదా! ఆధార మేమీ లేదు మళ్లా. అతన్ని లేవదీసి మంచం దగ్గరకు తీసుకువెళ్ళాను.

"ఇందులోంచి ఏదేనా కథల్లుదామనుకుంటు న్నావా? నే జీవించివుండగా అల్లా చెయ్యకుసుమా."

"నాకా అభిప్రాయంలేదు. అనుభవం స్వంత మైనప్పుడే, దాన్నుండి విముక్తి పొందటంకోసం వ్రాస్తానేమో. పైగా, మరీ మహత్తరమైన అనుభ వాన్ని, ఎవరూ కళకోసం వుపయోగించుకోలేరను కుంటా." అన్నాను.

"అనుభవం బాగా జీవించడాని కుపయోగ పడనప్పుడు, కళకిమాత్రం ఎట్లా వుపయోగపడు తుందిలే..."

అని నవ్వి, వొరగిల్లాడు. మళ్లా పదిరోజుల్లో వొస్తానని చెప్పి, నే వొచ్చేశాను.

సరిగ్గా పదిరోజులతర్వాత, నే కథ వ్రాద్దా మని కూర్చుండగా, అతనిదగ్గరనుంచి రమ్మనమని టెలిగ్రాం వొచ్చింది. ఎందుకు రమ్మన్నాడో నేను వూహించలేనా? ఈ కథ ప్రారంభంలో నే చెప్పే శాను. వెంటనే బైలుదేరాను. అతనికి తగ్గిందనీ, శాన టూరియమ్‌నుంచి డిశ్చార్జ్ చేశారనీ, మళ్ళా, సుగు

ణతో ఏదో పేచీ వొచ్చిందనీ, నా సలహాకోసం రమ్మన్నాడనీ, వూహించాను.

కాని నేను పొరబడ్డాను. 'సంతోషి' లో కామేశం లాడ్జిలో ఎవ్వరూ లేరు. వా రుభయులూ వారం క్రితం వూరెళ్లిపొయ్యారుట. తొందరగా శానిటోరియమ్ కెళ్లాను. వార్డ్‌బోయ్ చెప్పాడు. ఉదయమే కరుణాకరం చనిపోయాడని. డాక్టర్లనీ, నర్సులనీ కనుక్కున్నాను. వా రందరూ కూడా, ఎట్లా చనిపోయాడా అని, ఆశ్చర్యపడ్డారు. నాలుగు రోజుల క్రితంనుంచి, జబ్బుధోరణి మారిందనీ, బాగు పడిందనీ, టెంపరేచర్ పూర్తిగా నిల్చిపోయిందనీ, డాక్టర్లన్నారు. లోపల హెమరేజ్ అయివుండాలని సూచించినా, ఆ సమాధానం వారికే తృప్తిగాలేదు.

అతని బెడ్డింగ్, హోల్డాల్—అన్నీ సర్ది నాకు వప్పజెప్పారు. నాకో వుత్తరం పోస్టుకి సిద్ధంచేసుంది. కవరు చించి చదివాను.

"నాకు పూర్తిగా నయమైందన్నారు, డాక్టర్లు. మరో వారంలో డిశ్చార్జ్ చేస్తారుట. నా కెంతో ఆనందంగా వుంది. కామేశంకూడా, హాయిగా భార్యతో వూరికెళ్లాడు. ఇక్కడంతా టి. బి. రోగులు. నాసంతోషం ఎవరితో పంచుకోను—? టెలిగ్రాంకూడా యిద్దామనుకుంటున్నాను. ఇన్నాళ్లకి ముక్తి—కరుణాకరం."

నే నల్లా, ఎక్కడికో తెలీకుండా నడిచి పోతున్నా. హాస్పిటల్ వాన్, రోగి కాంక్రిందించి వుమ్మేశినట్లు ధ్వనించి, పక్కనుంచి వెళ్లింది. దూరంగా, బైలుకేసి, గుట్టల్లోకి నడిచిపొయ్యాను.

ఆనందం పంచుకుంటానని, దుఃఖం దిగవిడిచి పొయ్యాడు కరుణాకరం.

చటుక్కున నా మనస్సుకి వో భావం స్ఫురించింది. అనేమిటో చెప్పేసి, తర్కించి, నా పాఠకుల కాలం వృథాపర్చడం అన్యాయమని వొదిలేస్తున్నా.